

КАФЕДРА КОМПОЗИЦІЇ, ІНСТРУМЕНТОВКИ ТА МУЗИЧНО-ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ

Аналіз музичних творів

Освітній ступінь

«Бакалавр»

Курс	3, 4
Семестр	5-8

Спеціальність

025 «Музичне мистецтво»

Освітньо-професійна програма

«Музичне мистецтво»

Статус

Обов'язкова

ECTS	9
Годин	270
Лекції	34
Семінари	34
Індивідуальні	102
Самостійна робота	100

Форма контролю

Екзамен, залік

Інформація про викладача

ПІБ	Ковалінас Микола Анатолійович, кандидат мистецтвознавства, в.о. професора кафедри композиції, інструментовки та музично-інформаційних технологій Національної музичної академії України імені П. І. Чайковського
Профіль викладача	https://orcid.org/0000-0002-5531-8927
e-mail	eidosnouman@gmail.com

АНОТАЦІЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Курс аналізу музичних творів в системі теоретичних предметів композиторського факультету вищого навчального закладу займає провідне місце та вводить студентів у сферу найбільш актуальних проблем композиторської практики та теоретичного музикознавства, маючи за мету розкрити студентам основні принципи і закони музичної форми, а також її роль у музично-творчому процесі. Даний курс має чітку евристичну спрямованість на розгляд музичного твору як об'єкту композиторської творчості, і фактично вся проблематика дисципліни спрямована на спеціальну підготовку студентів-композиторів як творчих особистостей, а також, почасти, композиторів як музикознавців-дослідників та педагогів.

Метою курсу є пізнання та осмислення сутності музичного твору як процесу композиторської творчості та культурно-естетичного і духовного феномену. Через аналіз музичних творів на дослідження музичної творчості – ключове спрямування даного курсу.

Основним завданням є побудова навчального процесу, що ґрунтується на засадах фахової прагматики та гранично наближує по суті теоретичну дисципліну до умов творчого процесу та суто професійної підготовки. Одним із центральних завдань курсу є вивчення теорії та історії музичних форм в їх проєкціях на сучасну творчу практику. Не менш важливим є **завдання** розвитку у студентів самостійного теоретичного, у тому числі пошукового, мислення. До більш конкретних завдань належать:

- оперування загальноприйнятими науковими поняттями і термінами як однією зі складових музично-творчого процесу та його осмислення у власне творчій стадії – задуму та його реалізації;
- розвиток практичних навичок аналізу музичного твору як художньої цілісності та синтезування індивідуального опусу на базі певних формотворчих принципів, сукупність і оригінальна єдність яких є визначальною для даного конкретного твору;
- вміння визначити закладені в музичному творі різні потенційні можливості розвитку творчих ідей та задумів, через призму їх реалізації у творчому процесі композитора;
- поглиблення розуміння конкретного музичного твору, його побудови і виразово-сміслових можливостей та, на підставі цього розуміння, сформування власної творчої позиції стосовно будь-яких музичних та філософсько-культурологічних явищ.

У результаті вивчення даної навчальної дисципліни студенти **повинні знати:**

- актуальні художньо-естетичні, мовностильові, формотворчі та композиційно-технологічні засади професійної академічної музики провідних композиторів минулого і сьогодення;
- базові закономірності, принципи, поняття та критерії сучасної музичної форми, музичного аналізу, найважливіші проблеми теорії композиції;
- основні засоби та правила композиторських технік представників різних (зокрема, національних) композиторських шкіл;
- характеристики та особливості певних композиторських стилів та напрямків, що є визначальними у контексті художніх явищ європейської академічної композиторської практики, а також атрибути відповідних до них музично-теоретичних концепцій;

Під час вивчення навчальної дисципліни здобувачі вищої освіти набудуть наступних навичок та **вмінь:**

- визначати за нотним текстом, а також, певною мірою, «на слух» композиційні принципи й характерні ознаки та закономірності (структурні, гармонічні, метро-ритмічні, темброві, фактурні та ін.) формоутворення (композиції) музичних творів композиторів ХХ – початку ХХІ століть;
- порівнювати нотно-музичні тексти за вказаними параметрами, вміти орієнтуватися в незнайомому музичному тексті і атрибутувати його тим чи іншим традиції, стилю, автору, технології;
- застосовуючи відповідний понятійний та історично-коректний професійний термінологічний апарат, досліджувати сучасну професійну композиторську практику, зокрема, з метою об'єктивної теоретичної оцінки власне музичних, суто мистецьких якостей музичних творів та загалом їх художньої цінності;
- формулювати основні риси і мовно-музичні атрибути того чи іншого музично-художнього стилю, напряму, композиторської школи чи індивідуального стилю композитора ХХ століття та їх проявів у конкретному музичному творі;
- давати узагальнені характеристики творчого методу видатних композиторів минулого і сьогодення, зокрема, виявляючи найхарактерніші музично-технологічні (мовні, мовленнєві) прийоми, використані для втілення творчого задуму;
- аналізувати музичний твір (музичну композицію) у широкому історико-культурологічному та музично-технологічному контексті, а також на основі його

цілісного різноаспектного аналізу використовувати отримані результати у подальшій професійній і фахово-орієнтованій діяльності: композиторській творчості, а також науково-дослідницькій, педагогічній, лекційно-просвітницькій та ін. роботі.

Синтезуючи всі розділи музичної науки, а також фахової теоретичної та предметно-практичної підготовки – музичну форму, гармонію, поліфонію, інструментознавство, інструментування, читання партитур тощо, курс аналізу музичних творів, природно, займає чільне місце в системі спеціальних музично-теоретичних предметів для композиторів. Саме ця теоретична дисципліна оперує всім комплексом понять, що дозволяє студентам охоплювати музичний твір діалектично, на рівні системної художньої цілісності та, водночас, гранично деталізовано, як у структурному, так і функціональному плані. Звідси випливає особливість змістово-тематичного плану курсу, що включає достатньо широку абстрактну проблематику, яка, проте, може мати варіантно досить широкий спектр специфікації (як у лекційному матеріалі, так і стосовно змісту семінарських, практичних групових та індивідуальних занять).

Спеціальний курс аналізу музичних творів для композиторів складається з двох аспектів:

- загальнотеоретичного, представленого груповими заняттями переважно лекційного типу, побудованими в дискусійно-евристичній манері; вся традиційна проблематика форми-аналізу постає в гранично абстрагованому вигляді, узагальненому до рівня музичних універсалій, проте спрямована на реалізацію абстрактних музичних ідей у конкретний музичний опус. Така методика проведення лекційних і семінарських занять (у т.ч. семінарів-практикумів) гранично активізує розумові й творчі якості та здібності студентів – майбутніх композиторів – у засвоєнні матеріалу;

- практичного (власне аналітичного), представленого, зокрема, індивідуальними заняттями, які переважно будуються за принципом: «від простого до складного», від простих (1-2 семестри) до складних (3-4 семестри) форм; і охоплюють (звісно у відповідних межах навчально-виховного процесу) найбільш суттєвий музично-аналітичний матеріал, що складає скарбницю досягнень музичної теорії та композиції сьогодення: у першому та третьому семестрах стильова палітра простягається включно до XIX століття, а другий та четвертий семестри присвячені музиці XX – початку XXI століття.

Матеріалом для ілюстрації основних положень курсу є нотно-музичні тексти (у переважній більшості, оскільки даний предмет, насамперед, є теоретичним, і саме нотний текст вже протягом кількох століть є основною формою існування музичного твору) і аудіо-записи творів видатних композиторів, а також авторитетні музично-теоретичні концепції (системи), як власне самих композиторів, так і відомих вчених, зокрема, XX-XXI століття.

Концептуально курс аналізу музичних творів для студентів композиторського факультету орієнтований на «композиційний» рівень музичного твору і у цьому аспекті є необхідним доповненням до курсу спеціальної гармонії, спрямованого на «фонічний» та «синтаксичний» рівень створюваних композицій, що, як наслідок, робить дану музично-теоретичну дисципліну достатньо професійно орієнтованою. Пропонується також відповідна оригінальна методика аналізу, яка наближує теоретичний розгляд-дослідження музичного твору до умов творчого (композиційного) процесу, оскільки заняття (зокрема, індивідуальні/практичні) з композиторами мають сприяти розвитку, перш за все, творчого потенціалу студентів, а також виробленню у них практичних навиків пояснення тих чи інших фактів, явищ структури і композиції, що певним чином сприяє розширенню у студентів методологічних уявлень у системі підготовки до викладання музично-теоретичних дисциплін у спеціальних професійних навчальних закладах.

Засвоєні під час вивчення курсу аналізу музичних творів теоретичні знання та отримані практичні навички музичного аналізу стають базовими на рівні магістерського навчання, зокрема, для дисципліни «Підготовка магістерської наукової роботи».

Під час навчання та для взаємодії зі студентами, насамперед, використовуються інструмент (фортепіано), аудіо- та відеоапаратура, а також сучасні інформаційно-комунікаційні та мережеві технології для вирішення окремих спеціальних навчальних завдань. Для більш ефективної комунікації з метою розуміння структури навчальної дисципліни та засвоєння матеріалу використовується електронна пошта, Viber, ZOOM та інші платформи зв'язку.

ПЕРЕЛІК ТЕМ

- Тема 1. Предмет аналізу музичних творів. Понятійна система предмету.
Тема 2. Поняття і загальні принципи музичної форми.
Тема 3. Прагматика дисципліни. Музична творчість та музичне сприйняття.
Тема 4. Система музичних засобів на рубежі XX-XXI століть.
Тема 5. Принципи аналізу сучасної музики.
Семінар (у т.ч. письмова робота): «Теорія та практика: параметри взаємодії у творчому процесі композитора (в т.ч. у власному творчому процесі)».
Тема 6. Взаємозв'язок теорії та практики в музичній композиції.
Тема 7. Поняття музичних композицій та драматургії. Їх функції та різновиди.
Тема 8. Тематична організація музичного твору.
Тема 9. Тонально-гармонічна організація музичного твору.
Тема 10. Темброва організація музичного твору.
Тема 11. Метро-ритмічна організація музичного твору.
Тема 12. Фактурна організація музичного твору.
Семінар: Аналіз музичного твору (за вибором студента) згідно проблематики змістового модуля (усно або письмово).
Тема 13. Музичний твір як явище «письма». Проблеми сучасної нотації.
Тема 14. Творчий задум та його реалізація. Творчий процес та його результат.
Контрольна робота: письмовий аналіз музичного твору малої форми (або фрагмента).
Тема 15. Проблеми індивідуального стилю.
Тема 16. Про бахівську діалектику.
Тема 17. Діалектика творчого процесу Л. Бетховена.
Семінар-практикум: «Особливості трансформації сонатного циклу пізніх фортепіанних сонат Л. Бетховена».
Тема 18. Діалектика творчого процесу Ф. Шопена.
Тема 19. Діалектика творчого процесу О. Скребіна.
Контрольна робота: письмовий аналіз музичного твору – фортепіанної (ансамблевої, оркестрової) мініатюри першої половини XX століття.
Тема 20. Загальні тенденції музичної культури першої половини XX століття та принципи формотворення.
Тема 21. Розширено-тональна система композиції.
Тема 22. Додекафонно-серійна система формотворення.
Тема 23. «Ритмічне» формотворення.
Семінар: Теорія і техніка композиції в музиці першої половини XX століття (аналіз конкретного матеріалу).
Тема 24. Загальні тенденції музичної культури другої половини XX століття та принципи формотворення.
Тема 25. Проблеми еволюції композиторської техніки. Творча практика на рубежі XX-XXI століть. Перспективи музичної теорії та практики.
Семінар: Теорія і техніка композиції в музиці другої половини XX століття та формування новітніх системних явищ.
Тема 26. Від діалектики творчого процесу до діалектики музичного твору.
Письмова робота: Аналіз власного музичного твору.

ФОРМИ ТА ТЕХНОЛОГІЇ НАВЧАННЯ

Лекції, семінарські заняття, диспут, аналітичні практикуми, письмові аналітичні роботи, аналіз письмових робіт, презентація з обов'язковим використанням інформаційно-комунікативних технологій при підготовці до семінарських занять, реферат (курсова робота), авторський аналіз.

НАВЧАЛЬНІ РЕСУРСИ

Усі необхідні для вивчення навчальної дисципліни основні та додаткові матеріали надсилаються у відповідну групу MOODLE, або завантажуються через інші ресурси комунікації.

МЕТОДИ КОНТРОЛЮ

Контроль за якістю засвоєння матеріалу здійснюється протягом усього навчального періоду шляхом усного та/або письмового аналізу (після самостійної підготовки) студентами музичних творів (переважно нотних текстів) на індивідуальних заняттях, а також під час обговорення окремих питань на групових (лекційних, семінарських і практичних) заняттях. До того ж, лекції, що проводяться переважно у формі дискусії, почасти, за жанром є своєрідними «замінниками» семінарів, а отже, додатковим компонентом контролю знань. Внаслідок такого методу проведення групових занять подекуди неможливо передбачити конкретні запитання для самоперевірки. Останні виникають, як правило, у процесі викладу матеріалу та в ході самої дискусії, і відповіді на них бажано одразу знаходити самим студентам пошуково-евристичними методами.

Підсумковий модульний контроль здійснюється у формі диференційованого заліку 6-й семестр, переважно за результатами практичної аналітичної роботи на індивідуальних заняттях та іспиту (8-й семестр, за теоретичним матеріалом та результатами практичної роботи всього курсу).

Система оцінювання

№ з/п	Контрольний захід оцінювання	Всього %
1.	Участь у обговореннях та доповнення на семінарах (у т. ч. активна робота на семінарах-практикумах)	25
2.	Письмові аналітичні роботи, у т. ч. реферат (курсова робота) за обраною тематикою	25
3.	Відвідування лекцій (у т. ч. активна участь у дискусіях)	15
4.	Екзамен (залік)	35
5.	Всього	100

Критерії оцінювання

Вимоги	Оцінки за національною шкалою	Оцінка ECTS	Сума балів
Оцінка « відмінно » ставиться студенту, який, окрім опанування у повному обсязі теоретичним та аналітичним матеріалом, виявив достатньо глибокі системні знання та розуміння характерних для сучасної музики і теорії семантичних закономірностей музичної мови та мовлення, продемонстрував на індивідуальних практичних заняттях творчо-евристичні здібності, уміння оперувати загальноприйнятими науковими поняттями і термінами, аналізувати музичні твори різних стилів і напрямків композиторського мистецтва; його письмові роботи була безпомилковими та містили певний елемент пошукового мислення.	Відмінно	A	90-100
Оцінка « добре » ставиться студенту, який в повному обсязі опанував теоретичний та аналітичний матеріал, виявив достатні знання та розуміння музичних та теоретичних особливостей мистецтва композиції; його відповідь на іспиті була розгорнута, проте містила не досить вільне оперування професійною термінологією; його письмові роботи містили несуттєві помилки; його робота на індивідуальних практичних заняттях викликала певні зауваження.	Добре	B	82-89
Відповідь студента на іспиті була достатньо розгорнута, проте містила неточності щодо професійної термінології; його письмові роботи містили несуттєві помилки, а робота на індивідуальних практичних заняттях протягом року викликала окремі зауваження.	Добре	C	74-81
Оцінка « задовільно » ставиться студенту, який несистематично засвоїв теоретичний та практичний матеріал, його відповідь не містила обґрунтувань деяких теоретичних положень, відзначалась недостатньо вільним використанням професійної термінології; його письмові роботи містили незначні, проте суттєві помилки, а індивідуальні аналітичні завдання виконувались нерегулярно.	Задовільно	D	64-73
Студент несистематично засвоював теоретичний та практичний матеріал; його робота на індивідуальних заняттях відзначалась фрагментарністю. Відповідь на іспиті містила досить суттєві неточності та відзначалась недостатньо вільним використанням	Задовільно	E	60-63

професійної термінології й відсутністю обґрунтувань теоретичних положень, а письмові роботи містили суттєві помилки.			
Оцінка «незадовільно» ставиться студенту, який проявив недостатнє усвідомлення та інертність в оволодінні теоретичним матеріалом, не виконав програму індивідуальних занять, показав слабку передекзаменаційну підготовку та, відповідно, на іспиті виявив фрагментарні музично-теоретичні знання і відсутність необхідних практично-аналітичних умінь; його письмові роботи були суттєво недосконалими як у плані розуміння закономірностей даної музики, так і стосовно логіки письмового викладу.	Незадовільно	FX	35-59
Оцінка «незадовільно» ставиться студенту, який не проявив зацікавлення в освоєнні теоретичного матеріалу та програми індивідуальних занять, показав відсутність передекзаменаційної підготовки та, відповідно, на іспиті не виявив предметних музично-теоретичних знань та практично-аналітичних умінь; його письмові роботи були або відсутні, або суттєво недосконалі за всіма аспектами необхідних вимог.	Незадовільно	F	1–34

ІНКЛЮЗИВНЕ НАВЧАННЯ

Навчальна дисципліна може викладатися для більшості студентів з особливими освітніми потребами.

НАВЧАННЯ ІНОЗЕМНОЮ МОВОЮ

За потреби та за бажанням студентів допускається вивчення матеріалу за допомогою іноземних (переважно англомовних) ресурсів за проблематикою, яка відповідає тематиці конкретних занять.

НЕФОРМАЛЬНА ОСВІТА

Необхідною складовою курсу є відвідання (та обговорення на заняттях) фестивалів концертів та науково-практичних конференцій, де широко представлена палітра сучасної музики та музичної теорії. Можливим вбачається підготовка окремими студентами виступів на вузівських та міжвузівських наукових конференціях з їх подальшим оформленням для публікації у фахових та інших виданнях.

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

1. Войтенко О. Теоретичні основи дванадцятитонової серійної композиції. Київ : Фенікс, 2023. 216 с.
2. Горюхіна Н. Еволюція періоду. К., 1975.
3. Ковалінас М. Програмні аспекти композиторської музично-теоретичної освіти / Науковий вісник НМАУ імені П.І.Чайковського / Актуальні питання сучасного музикознавства та музичної освіти (до 70-річчя від дня народження А.П. Лашенка). Вип.92. К., 2013. С. 60-73.
4. Ковалінас М. Про діалектику творчого процесу Бетховена в сонатах ор. 2 / Українське музикознавство. Випуск 31. К., 2003. С. 317-326.
5. Ковалінас М. Про діалектику фа-мінору у творчому процесі Бетховена / Українське музикознавство. Випуск 33. К., 2004.
6. Ковалінас М. Про інше у Веберна. / Українське музикознавство. Випуск 35. К., 2006. С. 199-212.
7. Ковалінас М. Про новий принцип музично-теоретичної освіти композиторів / Проблеми музичної освіти. К., 2003. С. 239-247.
8. Ковалінас М. Про просте та зрозуміле «потойбічне» / Культурологія та мистецтвознавство // Київське музикознавство. Вип. 11. К., 2003. С. 42-50.
9. Ковалінас М. Ще три краплі у морі пошуків музичного сенсу // Мистецтво композиції у вимірах творчості, науки та педагогіки (Пам'яті Г.І. Ляшенка) / Науковий вісник НМАУ. Вип. 122. К., 2018. С. 136-149.
10. Козаренко О. Феномен української національної музичної мови. Львів, 2000.
11. Харнокурт Ніколаус. Музика як мова звуків. Суми: Собор, 2002. 184 с.
12. Шип С. Музична форма від звуку до стилю. К.: Заповіт, 1998.
13. Якубяк Я. Аналіз музичних творів. Музичні форми. Ч. 1. Тернопіль, 1999.
14. The Cambridge History of Western Music Theory. Edited by Thomas Christensen. Cambridge University Press, 2006.

Джерела додаткової інформації:

1. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.youtube.com>